

ՓԱՅԼԱԿ

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր
ԼՈՅՍ Է ՏԵՄԵՆՈՒՄ ԿԻՐԱԿԻ ԵՒ ՀԻՆԳՋԵՐԹԻ ՕՐԵՐԸ

Տարեկան գինը — 3 րուբլի, 1/2 տարեկանը — 1 ր. 50 կ.,
1 ամս. — 35 կ.

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆ ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ

Յայտարարութիւնները համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին՝ առաջին երեսի վրայ—20 կոպ, վերջին ,, ,, —10 ,,

Հասցէն՝ Шуша, Редакция газеты „Пайлак“. Ганджунцев, ул. домъ Костанцова. Schoucha, rédaction du journal „Phailak“.

ԲԱՅԻԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ՓԱՅԼԱԿ“

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր լոյս է տեսնում առ այժմ շաբաթական երկու անգամ

Բաժանորդագիրն է. տարեկան 3 ր. կէս տարեկանը—1 ր. 50 կ. ամսական —35 կ.

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆ ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Մեր Հասցէն՝ Шуша, редакции газеты „ПАЙЛАК“.

ԱՊՍԹԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՁԷ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ

ОБЪЯВЛЕНИЕ.

Въ помѣщеніи Шушинской городской Управы на 8 число сего іюня назначены торги на отдачу въ аренду городской будки у входа бульвара срокомъ на одинъ годъ.

ՅԱՂԹՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱԽԱԿԱՆԸ

Վերջերս Պետրոգրադում տեղի ունեցաւ ուսւ արդիւնագործների համագումարը: Նորմալ պայմաններում այդ համագումարը զբաղւում է առհասարակ իր դասակարգային խնդիրներով, աշխատում է զարկ տալ արդիւնագործութեան, ի հարկէ գլխաւորապէս իր շահերի տեսակէտից: Սակայն այժմ ըստէն ուրիշ է. պատերազմի արիւնտ դաշտերում վճռում է շատ ազգերի և մեր հայրենիքի ապագան, որից կախած է նոյնպէս դասակարգերի ապագան: Այդ առիթից զրդւած, համագումարը նիստի սկզբից և եթ իր զբաղման առարկայ է դարձրնում ընդհանուր պետական հարցերը և որոշում է իր վերաբերմունքը դէպի այդ հարցերը: Հասարակութեան բոլոր խաւերը ըստ պատում էին և ցանկանում էին այն ուղղութիւնը, որ բռնեց համագումարը դէպի հայրենիքի ներկայ դրութիւնը, իսկ այդ ուղղութիւնն է՝ ստեղծելով չանհրաժեշտ համերաշխութիւն արդիւնագործների և բանւորների մէջ, պատերազմի շահերին ծառայեցնել ամբողջ արդիւնագործութիւնը: Մի դրութիւն, որի մէջ գտնւել է Գերմանիան ամբողջ 45 տարի և որի մէջ գտնւում են այժմ մեր դաշնակից ազգերը:

Մինչև այժմ մենք ունեցել ենք «գեմստօնների միութիւն» և «քա-

ղաքների միութիւն», որոնք իրենց վեհ, անձնէր գործունէութեամբ ազգի հմայքին և գոհունակութեան են արժանացել: Այժմ աւելանում է երրորդ միութիւնը «արդիւնագործների միութիւնը»: Ուրիշ երկրներում այդ միութիւնների հետ գործում է նաև բանւորական միութիւնը, բայց դժբախտաբար այդ խոշոր ուժից մենք զուրկ ենք:

Եւ ահա այդ երեք հսկայական միութիւնները, հայրենիքին սպառնացող վտանգի ազդեցութեան տակ, իրենց ուսերի վրայ պէտք է վերցնեն մեր մարտնչող բանակի թիկունքը (тыл) ապահովացնելը: Արդիւնագործների միութեան երևան գալը նշանակալից է. դա ցոյց է տալիս, որ Ռուսիոյ համայն ժողովուրդը օրստօրէ իր վրայ է վերցնում հայրենիքի ազատութեան գործը: Ստեղծւում է մի զբոլութիւն, որին ականատես է եղել Ռուսաստանը 100 տարի սրանից առաջ Նապօլէօնի ժամանակ: Նշանակալից է և այն, որ նման պրօցես կատարւում է մեր դաշնակից ժողովրդների մէջ, նախանաւանդ Անգլիայում: Գերմանիայի յօխորտումները, նրա մարդկային բոլոր օրէնքների ոտի տակ տալը, կանանց և երեխաների սրբախողիւող անելն և երկու ժամայ ընթացքում 200,000 ուսմբ նետելը միայն ուժեղացնում է դաշնակից ժողովրդների աստեղծութեան կրակը դէպ իրեն: Իսկատելութեան և վիրաւորւած ինքնասիրութեան հուրը այրելով իւրաքանչիւր քաղաքացու սիրտը, միացնում է բոլորին մի ընդհանուր գաղափարի շուրջը: Ամենայեւնի գիւղացու համար անգամ այժմ պարզեց, որ Գերմանիան ուղիղ 45 տարի օր ու գիշեր ունեցել է մի նպատակ — դառնալ մի անոռի և անյաղթ-

լի բանակ, ծառայեցնելով այդ նպատակին և գիտութիւն և արդիւնաբերութիւն՝ աշխուիսկ այդ փաստի գիտակցութիւնը սթափեցրել է բոլոր ժողովուրդներին, նախանաւանդ ուս ժողովրդին, որը զայրացած առիւծի նման նոր է ոտի կանգնում, ժողովում իր բոլոր ուժերն անեղ թոխչք կատարելու: Գերմանիայի ժամանակաւոր յաջողութիւններն առաջ են բերում ոչ յուսահատութիւն, այլ խոր համոզմունք ժողովրդի մէջ, որ բարի զբաղւթեան բոլոր կամուրջներն այլւաժ են, որ տեղի ունի օրհասական մի կռիւ, որի հետեանքը կարող է լինել միայն այս կամ այն ազգութեան խորտակում: Այդ իմաստն ունի անդիւնական միւնիստր Գրէյի յայտարարութիւնը: Եթէ «Գերմանիան յաղթեց, ես այլևս չեմ կարող ապրել իմ հայրենիքում, այլ կը հեռանամ այնտեղից»: Եւ այդ գիտակցութիւնը դաշնակից ժողովրդներին բերել է մի մեծ, բայց սարսափելի վճռի՝ կամ յաղթել Գերմանիային, ոչնչացնել մշտական սպառնալիքների, որոգայթների բունը, կամ յաղթել ու փշանալ: Սոսկալի է այդպիսի վճիռը, մանաւանդ, երբ կա յացնողներն են երեք հսկայական ժողովուրդներ: Ատամների կրճատցով լարում են այդ ժողովրդներն իրենց բոլոր ոյժերը, ոտքի կանգնեցնում ազգութեան բոլոր անդամներին: Դորա մէջն է յաղթութեան գրաւականը, դրա մէջն է յօխորտացող Գերմանիայի մահը:

ԱՐԴԻՒՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԵՆԻԿԱՆԱՅՈՒՆԻ ՀԱՄԱՐՆ

Անցեալ շաբաթ Պետրոգրադում կալացած արդիւնագործութեան ներկայացուցիչների համագումարը կենդրոնացրել էր իւր վրայ հանրային խիստ մեծ ուշադրութիւն: Այդ համագումարի էական հարցերից մէկն էր՝ նպատակ դնել ներկայ պատմական մօմենտում միացնել երկրի բոլոր ուժերը, աւելի ևս ուժեղացնելու ռազմաբանակի թիկունքի գործունէութիւնը: Այդ խնդրը նոր չէ, նա վաղուց, հենց պատերազմի առաջի օրերից զգացել է և հասարակական ուժերի կենդրոնացման գաղափարը կամաց կամաց իրականութեան մէջ մարմնանում էր և յաջող, օգտաւէտ գործունէութիւն արժարծում, որ կապած էր սերտօրէն պետական պաշտպանութեան հետ: Բաւական է յիշել Ռուսաստանի քաղաքների միութեան և զեմստօյական միութեան՝ երկու հօր հասարակական ուժերի կենդրոնացած խմբերի փայլուն գործունէութիւնը: Ներկայումս

պատերազմական կեանքի վերջին փորձերն ասպարէզի վրայ գրել են պետական գործի մի շարք այլ ճիւղերում էլ հասարակական գործունէութեան ուժեղացման խնդիրը: Այն է՝ երկրի տեխնիկական պաշտպանութեան, գործերի ու ազգաբնակչութեան պարենաւորման (կենսամթերքների հայթայթում) խնդիրները: Մինչև այժմ այդ ճիւղերում հասարակական գործակցութիւնը համատարաբար թոյլ է եղել: Վերջերս երբ Անգլիայում մինիստր Լոյդ Զորջի ուժեղ պրօպագանդայի շնորհիւ կազմակերպւում է արդիւնագործութեան կենդրոնացումը հայրենիքի պաշտպանութեան ու թշնամուն յաղթանակելու նպատակով, մի կենդրոնացում, որ յաջողութեամբ իրագործել է Գերմանիան իւր երկրում, հենց պատերազմի առաջին օրերում, բնականօրէն նոյն այդ ձգտումն մեծ թափով զգացւելու էր և Ռուսաստանում: Ահա այժմ Ռուսաստանի խոշոր արդիւնագործութեան ականաւոր ներկայացուցիչները Պետրոգրադի համագումարում իրենց ճառերում շեշտեցին այդ համագործակցութեան ու կենդրոնացման գաղափարի իրագործումն և այդ ուղղութեամբ էլ նշանակալից որոշումներ կայացրին: Համագումարը ցանկութիւն յայտնեց, որ անհրաժեշտ է համաձայնեցնել ու միացնել հասարակական լայն շրջանների մասնակցութեամբ այն գործունէութիւնը, որ նպատակ ունի ծառայելու երկրի պաշտպանութեանը ու գործին նաև ազգաբնակչութեան մթերքների մատակարարմանը: Եւ համագումարը յանձնարարեց իւր խորհրդին ներկայացնել պետութեանն այդ որոշման պատճառաբանեալ հիմքերը:

Այսպէս ուրիմ հասարակական ոյժերի համակենդրոնացման ու համագործակցութեան գաղափարը թափանցում է լայնածաւալ պետութեան բոլոր ծալքերը և կոռւմ-կոփում ժողովրդական գիտակցութիւնը: Դա մի գաղափար է, որ հօղի ու մարմին է ստանում մեր իրականութեան մէջ դառն փորձերի ու զաժան դասերի բովից: Եւ այսօր, թէև մի փոքր ուշ, երբ զգացւում է երկրի բոլոր արդիւնագործական ուժերի միացումն յանդու ապաւանն այն թշնամու, որ ծանր կօշմարով խեղդում էր ամբողջ Եւրոպային, համայն Ռուսաստանը հաւատում է, որ այսուհետև արդիւնագործական ուժերի համագործակցութիւնը կը ստանայ հասարակական բնոյթ և կենթարկւել հասարակութեան բարոյական կօնտրօլին և կատարելով իւր առաջադրած նպատակները՝ երկրի պաշտպանութեան ու գործին անհրաժեշտ մթերքներ մատակարարելու հարցում, միևնոյն ժամանակ կը նպաստի ժողովրդի կենսական պայմանների բարելաւմանը և արհեստական թանգացման վերացմանը, որտեղ տարաբաղաբար այդ արդիւնագործութեան ու խոշոր առևտրականութեան մի քանի ներկայացուցիչները իրենց սպեկուլիացիաներով այնքան էլ լաւ դեր չխաղացին:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԴԵՄՈԿՐԱՏԻԱՆ
1870—71 թ.թ.

(Լիզաս-Լոթարինգիայի միացման
տոնի թով)

Պատմական քաղաք

(Շարունակութիւն և վերջ)

Ներկայ համաշխարհային պատերազմը իր մի շարք զոհերով շատ նման է Ֆրանս-պրուսականին, միայն իր այժմեան խոշոր մասշտաբով և աշխարհային չափերով, որոնք դրանք են եղել այն ժամանակ գերմանական ուսման վարժարանների առջև, այժմ միևնույն սկզբունքային խնդիրները դրանք են բոլոր պատերազմող կողմերի ուսման վարժարանների առջև առկա լայն սահմաններում:

Լիբերալիստն ու Բեթլէր խնամքէն դատաւարաւոր էին ինչպէս Բիսմարկի, այնպէս և Բանապարտի ինտրիգները, սակայն նրանց դեմոստրատիւ քայլը Բէլիստապոլում չէր կարող վճռական նշանակութիւն ունենալ տեղի ունեցող անցքերի վրայ: Ուստի և դիմադիր տարրերի համար աւելի մեծ նշանակութիւն ունեցող խնդիրներից մէկն այն էր, թէ կաւոյ կողմերից ճիշդ է աւելի յանցաւոր և որի յաղթութիւնը կարող է աւելի վտանգաւոր հետևանքներ ունենալ ընդհանուրի համար: Գերմանական «Ռեմկավար» թերթը գրում է այդ առիթով. «Նապալէօնի (III-ի) յաղթութիւնը՝ դա Ֆրանսիական սօցիալիստական բանուորների պարտութիւնը կը նշանակէր, բանապարտիստական ուսման վարժարան թագաւորութիւնը համայն Եւրոպայում և Գերմանիայի կատարեալ բաժանումը մանր իշխանութիւնների: Այս հանգամանքի վրայ լուրջ ուշադրութիւն դարձրին Լատուի բանուորական կուսակցիները և նրանք քէլարկցիին յօգուտ գինւորական փոխադրութեան: Իսկ Լիբերալիստի և Բեթլէր քայլը նոյն շրջաններում միայն զգոնութիւն առաջ բերեց, երկրորդը Բանապարտից կայանում էր

նրանում, որ սրա յաղթութեամբ կարծում էին, թէ ոչնչացած կը լինէր Ֆրանսիայի ուսման վարժարանների շարժումը, որ ձգտում էր գահընկէց անել նրան: Բանապարտի պարտութեան կողմնակիցները պնդում էին, թէ Բանապարտը Պրուսիայի ստորացման գնով կամենում է ամրացնել իր երկրորդ գահը և մի հարաւորով վերջ տալ երկրի հանրապետական շարժմանը: Բանապարտի գահը՝ դա ընկալեալ Եւրոպայի անկիւնաքարն է: Նրա անկումով կընկնի նաև դասակարգային տիրապետութեան և սկիւնի թագաւորութեան գլխաւոր դուռը: Ընդհանրապէս, եթէ նա յաղթող հանդիսանայ, այն ժամանակ Ֆրանսիական դեմոկրատիայի հետ պարտած կը լինի և ամբողջ Եւրոպական դեմոկրատիան: Ուստի և, ասում էին նրանք, մեր շահերը պահանջում են Բանապարտի անկումը: Մեր շահերը համակերպ են Ֆրանսիական ժողովրդի շահերին:

Սակայն, ինչպէս գիտենք, Ֆրանս-պրուսական պատերազմը գերմանացիների համար սոսկ պաշտպանողական չէր: Բանապարտի արշաւանքը կանգնած էր պարտութեան ճանապարհի վրայ, իսկ Բիսմարկի թիկունքին խնամքէն ինկերականութիւնն ու չուր բուրժուականութիւնը պահանջում էր բուրժուական գործը աշխարհային հասցնել: Այսինքն սկսել նախնական պատերազմը: Վերջին դասակարգի հանդէս գալը պայմանաւորւած էր նրա տնտեսական-նախնական խոշոր ախորժակով: Լաւ բնորոշում է տալ այդ ախորժակին «Կապիտալի» հեղինակը:

Արդ, Բանապարտի պարտութիւնը և պրուսական զօրքի վճռական յաղթանակները անօրինակ կերպով գրգռել էին նախնական խնամքէնի ախորժակները, որով և պաշտպանողական տակտիկայից դիմադրող բացարձակապէս անցել էին յարձակողականի: Այդպիսով

նախապատրաստեց նախնական արշաւանքը, և պրուսիական ու ազգային լիբերալ կուսակցութիւնների պարագլուխները հող էին պատրաստում Լիզաս-Լոթարինգիայի միացման գաղափարի համար: Այդ միտքը բուրժուական արժարժում էր անօրինակ համարձակութեամբ, բոլոր հակառակ մտածողներին ազգային դաւաճան յայտարարելով: Նա նոյն իսկ հրաւիրում էր պրուսական կառավարութեանը հարեկման ենթարկել նրանց, որոնք դէմ կը լինէին Ֆրանսիական երկու պրովինցիաների միացմանը: Շօվինիզմը ծայր էր տեւել տիրող տարրերի մէջ, մթնոլորտը խտացել էր և վտանգաւոր դարձել: Այնուամենայնիւ գերմանական ուսման վարժարանները կերպով երևան հանեցին իրանց դիրքը, խիստ կերպով հանդէս գալով կեղծ պատրիստիկայի քայլերի դէմ:

Ռեմկավարները առաջարկում էին բանուորներին կազմակերպել հակապաշտպան ընդդէմ միացման վերոյիշեալ պրովինցիաների, պահանջ դնելով պատուաւոր հաշտութիւն կնքել Ֆրանսիական հանրապետութեան հետ: Նրանց միակ լօգունքն էր. «Երբ Բանապարտը Ֆրանսիական հանրապետութեան հետ Ոչ մի հողային միացում: Պատիժ Բանապարտին և աշակերտներին»:

Այդ կտրուկ պահանջը նրանք գրին նաև Բէլիստապոլում իրանց ներկայացուցիչներին միջոցով:

Ռեմկավարների այսօրինակ յանդուգն ասպարէզ իջնելը լարեց նախնական-լիբերալների եռանդը, որոնց դրդումով կառավարութիւնը հետզհետէ բանտ ուղարկեց յանդուգն «խռովարարներին»: Վերջինների թուումն էին նաև Լիբերալիստն ու Բեթլէր, որոնք յայտարարել էին «պետական դաւաճանները»:

Պրուսական յաղթանակը ծանրօրէն

ընկալեալ Ֆրանսիայի վրայ: Սէղանը որոշեց Բանապարտի բաղձը: Նա Ֆրանսիական ժողովրդի կողմից գահընկէց յայտարարեց: Ֆրանսիան հանրապետութիւն ընդունեց, իսկ գերմանական մանր պետութիւնները խմբեցին Պրուսիայի շուրջը: Վերածննդով գերմանական կայսրութեան:

Հաշտութիւնը կնքեց Ֆրանսիայի համար ծանր պայմաններով: Լիզասն ու Լոթարինգիան միացեցին գերմանական կայսրութեան, և Ֆրանսիան պէտք է վճարէր հինգ միլիարդ պատերազմական տուգանք:

Անհետստեան նացիօնալ-լիբերալների տենչը իրականացաւ: Պրուսական միլիտարիզմը սկսեց ծագել ըզրանդակ Գերմանիայում, հասցնելով այն չըտեսնած չափերի, ստեղծելով Եւրոպայում պողպատի և երկաթի թագաւորութիւն, որը վերջ ի վերջոյ այնպիսի աղէտալի վայրագութեամբ պիտի պայթէր միլիտարիստ ժողովուրդների զլխին:

Արդ, գերմանական ուսման վարժարանները երկրորդ ի դուր չէր պատերազմի հետեւանքների նկատմամբ: Նրանք խորապէս զգացել ու ըմբռնել էին գալիք վտանգի մեծութիւնը և բողոքել: Սակայն այդ ամենը խափեց էր պարզապէս տենչով բռնած միլիտարիստների զենքի շահիւնից և Ֆրանսիական միլիտարիստի վրայ գալի ախորժակ ունեցող բուրժուական կեղծ-պատրիստական աղաղակներից:

Ըստ որում և յաղթանակի պտուղները անխռով վայելեցին ինկերական և բուրժուական դասակարգերը: Իսկ բողոքող բանուորականութիւնը վարձաւորեց «սօցիալիստների դէմ» ուղղուած «օրէնքով», բանտով, աքսորով...

Ինկերի զենքը գերմանական արդիւնաբերութեան համար ճանապարհ էր հարթում դէպի հեռաւոր գաղութները, իսկ բուրժուան եռանդով առևտրական շուկաներ էր ստեղծում նաև

Թ Ե Ր Թ Օ Ն

ԿԱՆՁ

Փ-ին

Նսեմաստեւեր անտառներում լուռ-մենակ, Ականակիտ աղբիւրի քով երազում, Մատաղատունի թփերի մօտ ես կրկին Բեզ եմ կանչում, վերադարձիր, իմ անգին...

Ծանրաթափի՛՛ զեփուհն անձ մահաւորապէս ճարձկաւոր երգն է հիւսում սիրասիւք Սիրտս կարօտ քաղցրահամբիւր քու կանչին Բեզ է տենչում, վերադարձիր, օ, անգին...

Սիրաճաճանչ ստեղծեմ անձ հրացայտ լուռ պատմում են գեղեցկահիւս հեքի-աթներն իմ կեանքի, Բաղդրանապ հրգով արքած իմ հողին Բեզ է կանչում, վերադարձիր, իմ անգին...

Դր. Ներսիսեան

ՄԻՆՁԵՆԻ ԳԵՐԵՉՄԱՆ

Ըսէ, ո՞վ ես դու, մոայլ ուրեական, Յնթը մ' ես արդեօք թէ անխիթ երազ, Որ տրտում, գթոտ կը նայես վրաս, Անցեմն ես կեանքիս թէ թափուր ներկան, Ըսէ, ո՞վ ես դու, մոայլ ուրեական...

Մանկութեան ատուռն երբ իջայ պարտէզ, Մեխակն էր բացեր բուրալից թերթեր, Երկրի կը զգէր կապտաշագ իթեր: Ինձ մօտեցար դու սևաքող ու վէս,

Մանկութեան ատուռն երբ իջայ պարտէզ:

Ա՛խ, կարծեր էի, որ արդէն մեռար... Ամառ էր, դուրսը սէր, կեանքն էր եռուն,

Դաշտերը անցայ թռչելու հեռուն, Բայց յանկարծ լսով առջև ելար. Ա՛խ, կարծեր էի, որ արդէն մեռար:

Աշուն է. շուրջս դատարկ է. ափսոս. Ամպերն են ծածկեր երկինքը լալկան. "Նստառ գծոյն, վարդերն ալ ընկան. Հետս կը քալես յամրաքայլ, անխօս, Աշուն է. շուրջս դատարկ է, ափսոս:

Այժմ ըսէ ինձ, ինչ ես դու, ո՞վ ես, Ինձ հետ կողք կողքի կը քալես յաւէտ. Սուե՛րն ես բախտիս, Ասուած թէ աղէտ:

Կը խոկաս հետս նայեաճքովդ հեզ. Այժմ ըսէ ինձ, ինչ ես դու, ո՞վ ես... —Ծնանք մէկ մօրէ, և անունս է Վիշտ Մինչև գերեզման քեզ ընկեր եմ միշտ... Ա.—

ՍԻՐՈՅ ՍՏՐՈՒԿՆԵՐ

(Կնուտ Համսունից)

(շարունակութիւն)

Հետեւեալ երեկոյ նա քաւական ուշ եկաւ և հարցրեց:

—Դուք շատ փող ունիք, ստրկուհի: —Դժբախտաբար ոչ, պատասխանեցի ես, ես մի աղքատ աղջիկ եմ:

—Նա նայեց ինձ, ժպտաց և ասաց.

—Դուք ինձ հասկացաք. ինձ հարկաւոր է շատ քիչ փող մինչև վաղը:

—Քիչ փող ունիմ, պատասխանեցի ես, տանը մինչև իսկ շատ փող ունիմ, ուղիղ հարկեր և երեսուն մարկ:

—Տանը և ոչ այստեղ:

Ես պատասխանեցի.

—Սպասեցէք մի քառորդ ժամ, միասին կը գնանք, երբ սրճարանը կը փակեն:

Նա սպասեց քառորդ ժամ և մենք միասին գնացինք:

—Ինձ հարկաւոր է միայն հարիւր մարկ, ասաց նա: Մենք քայլում էինք կողք կողքի, նա թոյլ չէր տալիս ինձ ոչ առաջ անցնելու և ոչ էլ յետ մնալու:

—Իմ սենեակը շատ փոքր է, ասացի ես, երբ մօտեցանք մեր տան դռներին:

—Ես չեմ բարձրանայ վերև, ասաց նա, այլ կը սպասեմ այստեղ: Նա մնաց ներքև:

Երբ ես վերադարձայ և յանձնեցի փողերը, նա համբեց և ասաց.

—Այստեղ հարիւր մարկից աւելի է, տասը մարկ նւիրում եմ ձեզ:—Այո, այո, ես կամենում եմ տասը մարկ տալ, իբրեւ նւիր:

Նա փողը տաւ ինձ, բարի գիշեր մղթեց և հեռացաւ: Փողոցի անկիւնում կանգ առաւ և մի մարկ տաւ մի անդամալոյժ աղքատի:

Հետեւեալ երեկոյ նա ցաւակցութիւն յայտնեց, որ փողը չէ կարող վերադարձնել: Ես շնորհակալ եղայ նորա պարտաճանաչութեան համար: Նա բաց ի բաց խոստովանեց, որ բոլոր փողը ծախսել է:

—Ինչ անեմ ես այն կնոջ հետ, ըստրկուհի, ժպտալով ասաց նա, ճանաչեմ էք դուք գեղնազգեստ կնոջը:

—Ինչո՞ւ դուք մեր սպասուհուն ըստրկուհի էք անւանում, հարցրեց նա: Ես ընկերներից մէկը—25 որ գո՞չ աւելի ստրուկ ես, քան թէ նա:

—Գարեջուր էք ցանկանում, հարցրի ես, որպէսզի ընդհատեմ նրանց

խօսակցութիւն:

Դրանից յետոյ շուտով ներս մտաւ գեղնազգեստ կինը. Փ. կանգնեց և բարեկեց, իսկ նա մօտովն անցաւ և նստեց ազատ սեղանի մօտ, միևնույն ժամանակ երկու աթոռ յենելով սեղանին, որ նշան է, թէ նա սպասում է այցելուների. Փ. իսկոյն և եթ մօտեցաւ նրան և նստեց աթոռներից մէկի վրայ: Մի երկու բալէից յետոյ կանգնեց և բարձր ձայնով ասաց:

—Լաւ, ես դուրս կերթամ և այլևս չեմ վերադառնայ:

—Շնորհակալ եմ, ասաց տիկինը:

Ուրախութիւնից ես թեւաւորեցի, վաղեցի զէպի բուֆետը և ինչ որ բան սկսեցի ասել, կարծեմ ես պատմում էի, թէ նա այլևս չի վերադառնայ նոյն տիկնոջ մօտ: Աւագ սպասուհուն անցաւ մօտովս, նկատողութիւն արաւ ինձ, իսկ ես ուշադրութիւն չզարժրի:

Երբ ժամի 11-ին սրճարանը փակեց, Փ-ն ուղեկցեց ինձ մինչև մեր տունը:

—Տէք ինձ այն տասը մարկից հինգը, որ ես երեկ ձեզ տալիս ասաց նա: Ես ցանկացայ տալ նրան տասը մարկն ես, չնայելով, որ նա հրաժարւում էր վերցնել, այնուամենայնիւ տասը մարկը վերցրեց և դռանից հինգը վերադարձրեց ինձ որպէս նւիր:

—Այսօր ես ինձ այնպէս երջանիկ եմ զգում, ասացի ես. եթէ հնարաւորութիւն ունենայի առաջարկել ձեռք ինձ մօտ մտնել, բայց իմ սենեակը շատ փոքր է:

—Ես չեմ բարձրանայ վերև, ասաց նա. բարի գիշեր:

(Կը շարունակւի)

Aschot Askel.

ած երկիրներում:

Մէկի ռազմական տեսչը միանգամայն համապատասխան էր միւսի առևտրական անյազուրկ տեսչին: Երկուսի տեսչն էլ տարբերային էր և տեսչոյ: Մէկը ուզում էր աշխարհին տրեխի, միւսը ուզում էր այդ աշխարհի մենավաճառը լինել:

Աշխարհը սակայն միմիայն գերմանական ինկերների և բուրժուաների համար չէր ստեղծւած: Պակաս տեսչեր չունէին միւս երկիրների նման դասակարգերն ևս:

Եւ ընդհարումը դարձաւ անխուսափելի:

Եւ մենք այժմ կանգնած ենք պատմական մի ցնցող մոմենտի առջև:

Ստորագրեալ

ԱՂԲԱՍԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆ-
ՀՐԱԺԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Փայլակի անցեալ համարում «Մի փոքրիկ վիճակագրութիւն» վերնագիրը կրող յօդւածում, ցոյց տեսցինք, որ Ղարաբաղի հայոց թեմական դպրոցի աշակերտութեան մի զգալի տոկոսը գտնուում է նրաթափէս վերին աստիճանի անսպասելի դրութեան մէջ, որը բնականաբար անդրադառնում է նրա մտաւոր-բարոյական դաստիարակութեան վրայ: Այդ հանգամանքը չէր կարող անշուշտ ծածուկ մնալ դպրոցի վարիչներից և ուսուցիչներից և չգրադեցնել մանկավարժական խորհրդին: Վերջինս բաւարարութիւն տալ աշակերտութեան ծով կարիքին անկարող էր հասկանալի պատճառով, բայց գոնէ մասամբ թիթեացնելու համար ամենաչքաւորների վիճակը որոշում է ունենալ դպրոցում մի մարմին «Աղքատախնամ անուանով»: Թէ որ չսփոյվ է կարողացել աղքատախնամը կատարել իր յանձն առած դժւարին պարտականութիւնը, այդ չէ այժմ մեզ զբաղեցնողը, այլ այն, թէ այդպիսի մարմին գոյութիւնը որքան անհրաժեշտ է և թէ ինչպիսի հիմքերի վրայ պէտք է դնել այն, որ յարատւ լինի և եթէ ոչ լիովին, գոնէ մեծ չափով կարողանայ ծառայել իր նպատակին:

Թող թոյլ տրւի մեզ մի փոքրիկ շեղում կատարել. Շուշու բնակական դպրոցի կարիքաւոր աշակերտներին օգնող մի ընկերութիւն գոյութիւն ունի քաղաքումս, որն այժմ ունի 133 անդամ, որից 14-ը պատւաւոր անդամ են: Այդ ընկերութիւնը 1914 թ. ընթացքում կարողացել է 997 ռուբլի յատկացնել աղքատ աշակերտներին ուսման վարձի և հագուստի համար և բացի դրանից 1600—2000 նախաճաշ տալ ձրիաբար աղքատ աշակերտներին: Չպէտք է մոռանալ, որ նա կարիքի գէպում աւելին կարող է անել, որովհետեւ ունի պահեստի գումար—տոկոսաբեր թղթեր և առձեռն դրամ:

Թւում է մեզ, որ այդ ընկերութիւնը կարող է յարատւել, որովհետեւ դրանք է որոշ չափով կանոնաւոր հիմքերի վրայ. պատւաւոր և սոսկ անգամների աղքատ աշակերտների վիճակով հետաքրքրւելու ու զբաղւելու մեծ երաշխիք են ընկերութեան գոյութեան և աւելի բախտաւոր հանգամանքներում աւելի բախտաւոր զանգամանքներում նա կարող է ընդլայնել իր գործունէութեան շրջանակը՝ աւելացնելով անդամներ թիւը:

Որ թեմական դպրոցի աշակերտութիւնն աւելի կարիքաւոր է, կասկած չկայ. հենց այն հանգամանքը, որ տարիների ընթացքում հնարաւոր չէ եղել հագուստի ընդհանուր տարազ մտցնել դպրոցում, որ ձմեռ ժամանակ նոյն իսկ կարելի է տեսնել չթէ բլիզով, պատառոտուն կոշիկներով, չստերով աշակերտներ, որ թոշակի պատճառով

դպրոցից օրերով և շաբաթներով զրկւող աշակերտները բացառութիւն չեն կազմում, պերճաբոս ապացոյցներ են ասածիս: Հասկանալի է ուրեմն, որ մի այդպիսի ընկերութեան գոյութիւնը և ոչ միմիայն պատահական երեկոյթների ու ներկայացումների եկամուտը՝ անհրաժեշտութիւն է և պահանջ: Չենք պահանջում, որ հասարակութիւնն օգնութեան համար թեմական դպրոցի աշակերտներին՝ ազատելու նրանց ընտանեկան նիւսած մթնոլորտից, ծնողների և շրջապատող յոռի ազդեցութիւնից՝ կազմակերպելով նրանց համար ճաշերից յետոյ հաճ. ի ժամանցներ, մարմնամարզարաններ և այլն. դա մեր իրականութեան համար առ այժմ ցնորք է. պահանջում ենք, որ հասարակութիւնը քիչ թէ շատ զգաստ և լուրջ վերաբերմունք ցոյց տալ գէպի իր կուտուրական առաջնակարգ հիմնարկութիւնը՝ դպրոցը, օգնութեան ձեռք մեկնի կարիքաւոր աշակերտներին, որ կարելի լինի գէթ ազատել շատերին դասաւերջների և թոշակի պատճառով փողոցներում թափառելուց, կարելի լինի նրանց մերկութիւնը ծածկել և շաբաթներով ցամաք հացով իրենց քաղցը յագեցնողներին չնչին նախաճաշով ուրախացնել և կազդուրել: Դա ոչ միայն բարեգործութիւն, այլ և պարտականութիւն է, եթէ իրօք մենք կուտուրական ժողովուրդ ենք:

Այսպէս ուրեմն թեմ. դպրոցի աղքատախնամ ընկերութեան գոյութիւնը ցանկալի և անհրաժեշտ է. նա պէտք է դուրս գայ թեմ. դպ. պարսպից և զառնայ հասարակութեան սեփականութիւն և նրա հոգատարութեան առարկայ. պէտք է ունենայ մշտական և տարեկան անդամներ, որոնք կընտրեն ընկերութեան վարչութիւն, վերահսկիչ յանձնաժողով և այլն: Այդ ձևով, կարծում ենք, կարելի կը լինի կանոնաւոր հիմքերի վրայ դնել գործը և գէթ զգաւորացի պատերի մէջ սրբիլ արցունքը տառնակներով դժբախտ երեխաների, որոնց բաժինը ծնողական յարկի տակ կարիքն է ու կսկիծը:

Սորայր

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐ

Կենդրոնացման օգտումն

Պատերազմը ներկայումս արդէն առաջ է բերել Ռուսաստանի ժողովրդական անտեսութեան զանազան կողմերում լուրջ փոփոխութիւններ: Պահանջի ու սպաւումն ուժեղ կենդրոնացումն զգալի չափով դիւրացնում է կենդրոնացման այն պրօցեսի յետագայ զարգացումն, որ սկսւել է արդիւնաբերութեան, առևտրի ու վարկի զանազան ճիւղերում: Մի կողմից՝ գործում են սովորական ձգտումները միացնել ու կլանել խոշոր ձեռնարկութիւնների միջոցով աւելի մանրները, իսկ միւս կողմից՝ ռազմական-տնտեսական կեանքի առանձնայատուկ պայմանները բազմացնում են ու մեծացնում զանազան ձեռնարկութիւններն և համաձայնեցնում ի մի նրանց գործունէութիւնը ներկայումս: Պատերազմի ընթացքում մենք տեսնում ենք, որ ոչ միայն գոյութիւն ունեցող արդէն խոշոր ձեռնարկութիւններն ուժեղ աճում են, այլ և ձեռնարկողներն մի շարք նորանոր միութիւններ են գոյանում: Կենդրոնացման այդ պրօցեսը չէր կարող չբարձրւել ի հարկէ՝ նաեւ մասնաւոր վարկի (КРЕДИТ) շրջանում և գաւառի բնակային հիմնարկութիւնների մէջ այժմ նկատուում է խիստ մեծ ձգտումն կենդրոնացման. միանալու իրենց գործունէութեանց ասպարէզում: Ահա այդ ցանկութիւններն պէտք է վերագրել անշուշտ գաւառական բնակիչի ներկայացուցիչների համագումարի իրականւանալու, որ տեղի ունեցաւ մայիսի 29-ին Պետրօգրադում: Այդ ձգտումները գոյութիւն ունէին վաղուց, բայց ներկայ ռազմական պայմաններն արագացրին այդ գաղափարի մարմնացումն և ձեւական հիմնաւորութեան խթան տւին բանկային հիմնարկութիւնների կենդրոնացմանը:

ԹԱՆԳՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

Թիֆլիսի քաղ. վարչութիւնը դիմել է նահանգապետին, խնդրելով աւելացնել շաքարի սակագինը ֆունտին 1 կոպէկով: Իր առաջարկը քաղ. վարչութիւնը պատճառաբանում է նրանով, որ ընդհանրապէս ամեն տեղ շաքարի արժէքը խիստ բարձրացել է: Քաղաքում շատ քիչ շաքար է ճարուում. ունեցողներն էլ չեն վաճառում սակագինի համաձայն: Քաղ. վարչութիւնն էլ այդ տեսակէտից անել գրութեան մէջ է դնում, որովհետեւ Ռուստովում իր պատւիրած շաքարը աւելի թանկ է նստել իրեն, քան Թիֆլիսում գոյութիւն ունեցող սակագինը:

ՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ՊԵՏԵՐԱԶՄԸ

Պօղոս փաշա Նուբարը, որին Ազգային Բիւրօյի կողմից դիմում էր հրաժարուի կամաւորների նոր կազմակերպութեան համար դրամ խնդրելու ի հանդիս նրա ձեռնարկած «Ազգային հանգանակութեան», մայիսի 28-ին Պարիզից հեռագրում է հետևեալը: «Վարանդեանի հեռագրի հիման վրայ ես անցեալ շաբաթ ուղարկեցի Կաթողիկոսին 15,000 ռուբլի վանի և Բիթլիսի համար: Եղիպտոսից կը ստանաք 10,000 ռուբլի կամաւորների համար: Ցաւում եմ, որ չեմ կարող ուղարկել աւելի, քանի որ Ազգային Հանգանակութիւնը շատ քիչ արդիւնք է տւել շնորհիւ որոշ տարրերի թշնամական դիրքի»:

«Մշակի» խմբագրութիւնը ստացել է վանի Սահմանագիր-Ռամկավար Կուսակցութեան վարչութիւնից մի նամակ, որ տեղեկութիւններ է պարունակում վանի անցքերի մասին: Այդ նամակից երևում է, որ վանի հայերի ինքնապաշտպանութեան գործի համար զինուորական ընդհանուր հրամանատար է եղել սահմանագիր Ռամկավար Արմենակ Եկարեանը և նրա օգնականներ՝ երկու զաշնակցականներ:

Նպաստամտոյց Ընկերութեան վարչութիւնը, համաձայն ընդհանուր ժողովի որոշման, հաւաքելով հարկաւոր տեղեկութիւնները՝ վանի և Մանազկերտի շրջանի կարիքների մասին, որոշել է իր համար գործունէութեան շրջան վերցնել առ այժմ Մանազկերտը և կազմակերպել այնտեղ ճաշարան 300 հոգու համար ու տանելով կտորներ՝ հիմնել աշխատանքի տուն, կարել տալ զանազան հագուստ կանանց, երեխաների և տղամարդկանց համար և բաժանել կարօտեալներին: Պէտք է ուղարկւեն և մի քանի կարի մեքենաներ:

Ատրպատականի առաջնորդ Ներսէս եպիսկ. Միլիթ Թանգեանը հեռագրում է. մայիսի 27-ին Ուրմիայում էի: Մեր զօրքերի շնորհիւ ամեն ինչ խաղաղ է: Ամերիկական միասիան հինգ ամսւայ ընթացքում բարբարոսների լծից ազատել և ապաստանել է 16,000 քրիստոնեայ. կերակրել է 6,000 ասորու և 500 հայի: Մեռել են հիւանդութիւններից 4,000 ասորի, 100 հայ: Սպանւած են 1,000 ասորի, 25 հայ: Վանը վերցնելուց յետոյ կոտորւած են 150 հայ ասկերայ: Շնորհիւ գնեցեալ 2. ընդունած միջոցների և Շ. ամենը

խաղաղեց: Ուրմիայի բոլոր փախստականները կարող են վերադառնալ Ուրմիա իրենց ընտանիքներով: Հրամանատարի ձեռք առած միջոցների շնորհիւ, յոյս ունինք յետ ստանալու: Թալանւած փախստականների կարողութիւնը:

ԼՐԱՏՈՒ

ՀՈՒՅԻ

— Այս օրերս Շուշում սպասուում է 3 վագոն ալիւր քաղաքի ազգաբնակչութեան կարիքներին համար. այդ ալիւրը պիտի վաճառւի տեղիս հացթուխներին պ. քաղաքագլխի անմիջական հսկողութեան ներքոյ և անհամեմատ ձեռնառու գնեցով, համեմատաբար տեղիս ալիւրավաճառների, որոնք սովորել էին օգտուելով հանգամանքից բարձրացնել արհեստագէտ առանց այն էլ բարձր գները:

Պ. Ս. Դիմուրեանի ծրագրած համերգի փորձերը սկսւում են թեմական դպրանոցի շէնքում յունիսի 9-ին:

— Ինչպէս լսում ենք, Շուշում նորից դիմել են ուր հարկն է «Ղարաբաղի Ձայն» թերթի թոյլտուութեան համար:

— Պ. Ն. Միլիթ-Փաշայեանը խմբագրութեանս ուղարկել է 50 ռուբլի գումար, իբրեւ բաժանորդավճար իւր անունից չքաւոր դպրոցական հիմնարկութիւններին թերթ ուղարկելու:

— «Եղբայրական Օգնութեան» կոմիտէի կից գործող կանանց խմբակի ձեռնարկութեամբ մօտիկ ապագայում տրւելու է մի ներկայացում յօգուտ տաճկահայ փախստականների:

— Քաղաքիս հասարակական ակումբը տեղափոխւում է ամառային շէնքը երկուշաբթի յունիսի 8-ին:

ՂԱՐԱԲԱԳ

Տող գիւղ (Շուշ. գ.) վերջերս սկսած մայիսի 24-ից մինչև յունիսի 1-ը տեղացող հեղեղներն անասելի քանակությամբ զրկեցին իրեն: Արդէն մի քանի մարդկային զոհեր եղան. մայիսի 23-ին հեղեղը բռնեց տարեկ 70 տարեկան Համբարձում Այրիեանցին, որի դիակն են գտել: Նմանապէս յունիսի 1-ին հեղեղած գետը տարաւ մի երեխայի, որին յետոյ ազատեց ջրից բաւականի մեծ գժւարութիւններով ու վտանգով Ասրի Բաղադեանը:

— Բաղւի վաճառական Նիկօյայ Բէգլարեան վարդապետը խոստանում է 10,000 ռ. նւերիլ Նոր-Շէն գիւղում կառուցանելու մի գեղեցիկ դպրոցական շէնք նոյն գիւղի եկեղեցուն մօտ: Այդ նւիրաբերած գումարը արդէն փոխադրւած է բանկ:

ԿՈՎԿԱՍ

— Կիրակի, մայիսի 31-ին, կայացաւ Հայ գիւղ. և Տնայն. Ընկ. անդամների ընդհանուր ժողովը: Նախագահ ընտրւեց Ն. Առաքելեանը և քարտուղար՝ Ա. Միլիթեանը: Կարդացեցին 1914 թ. գործունէութեան տեղեկագիրը և զրամական հաշիւը: Մի քանի լրացումներով և զիտողութիւններով ժողովը հաստատում է հաշիւը: Ապա կարդացւում է 1915 թ. նախահաշիւը, որ կազմւած էր 20,253 ռ. սահմաններում այսպէս. 1) Խնայողական ցանցաւ տարւայ 633 ռ., 2) անգամավճարներ՝ 450 ռ., 3) նպաստ Պետրօգրադի Հայոց եկեղ. Խորհրդից՝ 5000 ռ., 4) նպաստ Բաղւի Կուլտ. Միութիւնից՝ 2400 ռ., 5) նպաստ մի խումբ տիկիւններից՝ 600 ռ., 6) նւերներ զանազան հաստատութիւններից և անձերից՝ 3 հազար ռ., 7) Ընկեր. հրատարակութիւններից կառավարչական երկրագործական զանազան հաստատութիւններից և կոմիտէաներից յատուկ նպա-

տակներով 7970 բ., ընդամենը՝ 20 հազար 252 բ.:

Ծախքը՝ նոյն գումարների սահմաններում, այն է՝ 1) 2,920 բ. Ընկերութեան գրասենեակի, ուժիկների, դիւանական և այլ ծախքերի համար, 2) 1800 բ. «Գիւղատնտես» թերթի և այլ հրատարակութիւնների համար և 3) մնացեալը՝ հայ գիւղացիական ժողովուրդին գիւղատնտեսական օգնութիւն ցոյց տալու գործի համար: Ժողովը հաստատեց այդ նախաճաշիւր՝ մի քանի յաւելումներով: Ապա տեղի ունեցաւ ընտրութիւնը: Վարչութեան կողմից վիճակով դուրս եկած անդամներ Յ. Փիլիսոսեան և Գ. Պարազեան վերընտրուեցին միաձայն, ինչպէս և վերընտրուեցին միաձայն վերաստ. յանձնաժողովի անդամները:

Համաձայն յատուկ կարգադրութեան, Անդրկովկասի երկաթուղիների կառավարիչներին, թոյլ է տրուում երկաթուղիներով ձրիաբար մինչև Զուլֆա գնալ հայրենիք վերադարձող պարսկահայ փախստականներին:

Մայիսի 27-ից № 6 և 5 արագընթաց և առանց տեղափոխութեան գնացքները թիֆլիսից Պետրոգրադ կողմը կը շարունակուին մէջ ճինգ անգամ:—Երկուշաբթի, չորեքշաբթի, ուրբաթ, շաբաթ և կիրակի օրերին, իսկ Պետրոգրադից թիֆլիս կը ժամանին կիրակի, երեքշաբթի, հինգշաբթի, ուրբաթ և շաբաթ օրերին: Երեքշաբթի և հինգշաբթի օրերին երթևեկութեան մէջ կը լինի միայն մի գնացք թիֆլիսից Բագու, որտեղ կը լինի տեղափոխութիւն Վլադիկաւկազի երկաթուղու գնացքներում մինչև Պետրոգրադ:

ԳԱԽԱՌԱՎԱՆ ԿԵԱՆՔ

Տող գիւղ (Շուշու գ.) Կիրակի մայիսի 31-ին տեղիս եկեղեցում պատարագից յետոյ կատարեց մաղթանք Վանի գրաման առթիւ և հոգեհանգիստ ընկած հերոսների յիշատակին: Հանդիսակատարութիւնից յետոյ տեղի ունեցաւ ժողովարարութիւն յօգուտ տաճկահայ տառապեալների ներատուները հետեւեալ անձինք էին: Աւետիք քահանայ Աթայեանց, Մեսրոպ Յարութիւնեան, Ասրի Բաղդեան, Յարութիւն Ասրիեան—1-ական ռուբլի, Յովհաննէս Աթայեան, Քեան Բեմեան, օր. Նարաթ Սարգսեան, Յարութիւն Բօլունց 50-ական կոպ., օր. Աշխէն Տէր-Աւետիքեան, օր. Լուսիկ Բաղդեան, օր. Արե Բաղդեան, Չարաբեա Ղազարեան, Պաշտուր Աւագեան, Պալի Յակոբեան, Սարգիս Մկրտումեան—20-ական կոպ., Աւագ Ստեփանեան—15 կոպ., ընդամենն հանգանակած է 7 բ. 55 կ. որ և ուղարկեց Ղարաբաղի թեմի առաջնորդին Էջմիածնի «Եղբայրական օգնութեան» գլխաւոր կոմիտէի տրամադրութեան տակ ղնելու նպատակով: Դժբախտաբար հասարակութիւն քիչ կար հանգանակութեան ժամանակ, որով և պէտք է շացատրել գումարի փոքրութիւնը:

Լեւոնտն

Կարկուտ եւ հեղեղ: Յունիսի 3-ին ստակալի հեղեղ ու կարկուտ է տեղացել սկսած Պանքինդ գիւղից մինչև Բաղման ու Սարուշն գիւղերը: Ամենամեծ միասնեք հասել են Դաշուշէին, որտեղ համարեա թէ ամբողջ բուսականութիւնը փչացել է: արտերը, այգիները, բանջարանոցները, նոյն իսկ հասարակ խտերը աւերել են: մօտ 318 դեռեալներ տարածութեան վրայ հողը բառիս բուն նշանակութեամբ աւայացել է: Այդպիսի կարկուտ մեղա-

նում ոչ ոք չի յիշում: Կարկուտառն հեղեղից մնացել են տներ, մարաքներ, ջրաղացներ և նոյն իսկ արմատահան են եղել դարևոր ծառեր: Գաւառապետն ու հարկային տեսուչը ամսոյս 6-ին գնացին դիտելու և որոշելու բնութեան տարերքի հասցրած այդ միասնեքի չափը: (Սեփ. թղթ.):

ՄԵՐ ԹՂԹԵԿԻՑՆԵՐԸ

ԴԱՐՁԵԱԼ ԳՈՐԻՍԻ ԴՊՐՈՑԻ ԵՌԻՐՁԸ

Գորիս. 1 յունիսի

«Փայլակի» №22-ում Գորիսի ծխական դպրոցի աւ. ուսուց. պ. Յ. Պանարեանը հանդէս է եկել հերքելու իմ «Մեծապատիւ մուրացկաններ» խորագրով թղթակցութեանս մէջ նկարագրած իրողութիւնը: Պարոնը, բաւական չէ, որ ոչինչ չէ կարողանում հերքել, դեռ համարձակութիւն էլ ունի, Սիւնեաց հօտի փոխանորդի լայն փնջի տակից բիթը վեր ցցել ու «Եսայիաների հասկացողութեան ու շնորհքի մօտից հեռու անցնել...»: Որ Եսայեանը «անտանկի» շնորհքի տէր է, այդ բանում ես էլ համաձայն եմ պ. Պանարեանի հետ և հասկանալով հանդերձ, մտնում էլ եմ պարոնի գրութեան մէջ:

Սակայն ինչ էինք ասել պ. Պանարեանի մասին մեր յօդածում. այն, որ 1) նա դադարեցրել է դասերը բոլոր բաժանմունքներում, 2) բարեհաճել է եկեղեցի իր խմբով, 3) որ նա այդ «շնորհք» արել է 30 ուսուցիչ համար...:

Հերքում է պ. աւ. ուսուցիչը այս երեք կէտերից յէրեւ է մէկը. ոչ և ոչ, այլ առաջ քաշելով տիկին Մինասեանի բարեբարութիւնների ցուցակը, ըզմայլած՝ յիշատակում է շարաքաստիկ 30 ուսուցիչ, որ բաժին է ընկել պ. Պանարեանի դեկավորած դպրոցին:

Պարի մասնակցութիւնը սպանողէսին պ. Պանարեանը թողնում է առանց «հերքման» մինչդեռ քաղաք և գիւղ հասկացողութիւնները, եկեղեցու ու դպրոցի փոխարարներութիւններն իրենց արժանի «լուսաբանութիւնն» են գտնում պարոն Պանարեանի գրչի տակ: Թողնենք պարոնին գմայլելու իր «տիեզերալոյս գիւտերով», որոնց առաջ մղել գործերը յամենայն դէպս ոռոճիկ մտահոգութիւնն է «բանաստեղծի» համբաւով զինւած պ. Պանարեանի համար և անցնենք մեր աւագ ուսուցչի վերջին և «անառիկ» պիրթին, այն է, ոչ բոլոր աշակերտներին եկեղեցի տանելու հարցին: Այստեղ էլ մեզ օգնութեան է համուտ «բարեխիղճ» պարոնը, յայտարարելով՝ որ եկեղեցի են առաջնորդել երկրորդ բաժանմունքի «մի զգալի մասը» և երրորդ-չորրորդ բոլոր աշակերտները բացի երկուսից:

Այսպիսի «հերքման» համար է ասւած՝ թէ այլեւի է, առանց խանձելու... Այնուհետ պ. Պանարեանը իր վերմիշէն հերքման մէջ ողևորւած պատմում է, թէ ինչ հրաշքներ է գործել եկեղեցում, թէ ինչպէս իր «սոսկ ներկայութիւնը սիրտ է տւել խմբին երգելու առանց խմբապետի»: Խեղճ պ. Պանարեան! իսկապէս որ մարդը «բանաստեղծ» է:

Բայց այդ «հանրահոգակ» սոսկ ներկայութիւնը չէր խանգարում, որ մի ամուսնացած և իր կնոջ հետ միատեղ պաշտօնավարող ուսուցիչ՝ որի անունը չենք տալիս, սիրահարու աշակերտուհու վրայ. չէր խանգարում, որ ուսուցիչ պ. Ս. Յովհաննիսեանը փողոց շրջապատի դպրոցից ամբոխի ձեռքով, ձեռքի և ալին:

Արդեօք պ. Պանարեանը քաջութիւն ունեցաւ գոնէ բողոքելու դպրոցի ու

ուսուցչի վրայ բռնութիւն գործադրողների դէմ... Բայց ինչ ենք ասում. միթէ այդ դէպքում պ. Պանարեանը կը ստանար ոռոճիկ յաւելում ու հրաւէր վայ տարւայ համար...:

Առ այժմ այսքանը:

Մելք. Եսայեան

ՂԱՓԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

Առաջածոր. 19 մայիսի

«Գթութեան և ողորմածութեան» օրին յաջորդեց կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկ. տեղական ճիւղի ջանքերով կազմակերպւած և ամսոյս 17-ին ֆրանսիական ընկ. այգում կայացած շրջակա համար մի չտեսնւած, մեծ զբօսանք յօգուտ հայ տառապեալների: Բաղարն ամբողջապէս զարդարւած էր դրօշակներով, լապտերներով, բազմերանգ ծաղիկներով ու մի տեսակ հունդիսաւոր տեսք էր ընդունել: Առանձնապէս ուշադրութեան արժանի էր բաղարի մուտքը մինչև այդին, ուր ծառուղիների ստեղծների ներքոյ բացւում էր յաճախորդի առաջ դրախտանման մի տարածութիւն մարդկային ձևերի արհեստական գեղեցիկ ձևափոխութիւններով: Բացւում են տաղիք բուրաստանում փուած ու բազմած գունաւոր սեղաններն ու կիսակները:

Այս բոլորին կենդանի ոգի էին տալիս երաժշտութիւնը, պարերն ու երգերը, որոնք միախառնւելով ընդհանուրի ցնծութեան հետ վարակում էին օդն ու շրջակայքը ուրախալից ձայներով: Բաղարի հասարակութիւնը դժբախտաբար կարողացաւ զարճանալ միմիայն ութ ժամ, որից յետոյ զբօսանքը դադարեց ուժեղ կարկուտ պատճառով, տալով մօտաւորապէս 1600 ռուբլի մուտք:

Այսպիսով ուրեմն «զբօսանքն» ու «գթութեան և ողորմածութեան» օրը բաղարում և շրջակայ գիւղերում տւել է ընդամենը 8000 ռուբլի առանց ծախքերի:

Մալ

ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԼԻ ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Արդարենդ (Նոր-Բայազետի գաւ.) 18-ին մայիսի

Եթէ կայ մի գաւառ, մի շրջան, որ թէ կուտուրապէս թէ բարոյապէս յետամնաց է եղել—դա Արդարենդ և իր շրջապատող գիւղերն են: Ընկած լուսաւոր աշխարհից հեռու մի խեղդող անկիւնում, կորած տգիտութեան և անտարբերութեան փոշիների տակ, ժողովուրդը ապրում է վերին աստիճանի մութ հորիզոնում:

Չկայ հասարակական շարժում, չկան ինտիլիգենտ անձինք, որոնք մի րոպէ հոգային ցրելու տգիտութեան բողոք մթագնած հայկական այս զաղիւր մթնոլորդը: Ներկայ պատմական հանգամանքներում, որքան ճշող լինի խաւար մթնոլորդը, անկասկած այնտեղ լրագրութեան կարիքը պիտի զգացւէր: Ամբողջ 600 տուն ունեցող մի գիւղ, որի բնակչութիւնը հասնում է 2000 հոգու, և որոնցից գոնէ 50 հոգի գրա-

*) «Փայլակի»-ի նախորդ համարում մեր այս աշխատակցի թղթակցութեան մէջ տպագրական վրէպակ էր սպրտել: Առաջածորի փոխարէն տպագրւել էր «Աղաջուր»:

գէտ են, ստացւում է միայն մի օրինակ «Հորիզոն» և վերջերս էլ Երևանից այստեղ եկած մի պարոն ստանում է մի-մի օրինակ «Արեգ» և «Փայլակ», որոնք նա ուզեց հետաքրքրուող գիւղացիներին տալ կարդալու համաշխարհային հրատապ դէպքերի մասին:

Բայց ծրքան ցաւալի է իրականութիւնը... գիւղացիք Ն-Ախտայի պոստատանը, ստանում են թերթի համարները. շաբաթներով պահում են իրենց մօտ և ապա բարեհաճում են հասցնելու ըստ պատկանելոյն. եթէ միայն չեն ոչնչացրել կամ կորցրել ու պատահոտել իրեն անպէտք թղթի կտոր:

Ի՞նչ պէտք է անել. 2-3 օրինակ թերթ ստացող անձինք անկարող են առանձին մարդ վարձել և 15-20 վերստ տեղ ուղարկել թերթը բերելու համար, իսկ գիւղացիներն անպարտաճանաչ ու անտարբեր են:

Գիւղական պաշտօնեաները ոչ մի դեր չեն խաղում այս խնդրում, և փաստն այն է, որ այդ նոյն պաշտօնեաներն ևս վատթար են, քան գիւղացիները: Պատահամբ Ալափարս գիւղի դատարանն ուղարկած թերթերը ոչ մի օրինակ տեղ չեն հասնում, որովհետեւ գիւղական պաշտօնեաները «տակով են անում»:

Մ. Փայլունի

Խմբ. հր. Լ. Վարդապետեան

Денежный отчет за май 1915 г.

Шушинского отдела Общества всеобщей помощи пострадавшим на войне солдатамъ и ихъ семьямъ, состоящаго подъ ВЫСОЧАЙШИМЪ ЕГО ИМПЕРАТОРСКОГО ВЕЛИЧЕСТВА покровительствомъ.

П Р И Х О Д Ъ

Осталось къ 1-му мая 5174 р. 78 к.

Въ маѣ поступило:

Членскихъ внос. четыре 12 р. — к.

Пожертвованій . . . 507 р. 15 к.

Итого въ маѣ 519 р. 15 к.

Итого съ ост. за 1914 г. 5693 р. 93 к.

Израсходовано въ маѣ 453 р. 92 к.

перечисл. 10% — р. — к.

Остат. къ 1-му іюня 5291 р. 93 к.

Изъ нихъ:

По книж. сберег. кассы 4900 р. — к.

На рукахъ у казначея 391 р. 93 к.

Р А С Х О Д Ъ

Выдано един. пособій 12 л. 64 р. — к.

„ ежем. пособій 80 л. 328 р. — к.

Вознаграждение писаря 10 р. — к.

отчисл. въ запасн. кап. 51 р. 92 к.

Итого 453 р. 92 к.

Предсѣд. Прав. А. Исаковъ

Լոյս է տեսել

ԲԺ. Ի. ԶՈՐԱԲԵՆՆՑ

ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՈՉ

Դասախօսութիւն. գինն է 10 կոպ.

Զուտ արդիւնքը «Սպիտակ ծաղիկ» օգտին: Հարցնել Տէր-Սահակեանի մագաղիւնում:

2—2

ԲԱՅԻԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ 1915 թ.

ԳԱՒԱՐԻ ԶԱՅՆ

Թ Ե Ր Թ Ի

Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ Տ Ա Ր Ի

Հասցէ՝ Александрополь, редакция „Гавари Дзайнь“.

Պարագրատունը գտնւում է Պուշկինեան և Կատոլիչեակի փողոցների անկիւն՝ Մանուկեանի տուն, Առետրական դպրոցին մօտ: